

Rejsemål: Danmark

Kort historisk introduktion

Skønt teglbud fra Lippe-Detmold ikke nævner Danmark før 1847, kan man finde Danmark som rejsemål i Lippes pas-lister for vandrearbejdere i perioden 1778-1832. De fleste har sikkert arbejdet i Schleswig-Holstein – som dengang hørte til Danmark. Men København er nævnt fire gange, Sjælland to gange og Amalgesund (Sundby på Amager?) een gang. Så vi kan fastslå at det Danske Kongerige ikke var ukendt i Lippe-Detmold før Karl Pape rejse dertil.

Det er interessant, at en brændermester ved navn Hans Adam var ansat på Hvolgaard godsteglværk (Langskov Sogn, Hedensted Kommune; ejer 1784-1814 Anders Winding Hansen Kruse), som leder for et arbejdssjak på 3 mand. Skønt Adam er et almindeligt efternavn blandt Lippe teglværksarbejdere, har vi ikke været i stand til at fastlægge, at han kom fra Lippe.

Den 12. december 1847 besøgte Karl Pape, søn af teglbud (Ziegelbote) Heinrich Adolf Pape, teglværksarbejdere fra Lippe-Detmold som arbejdede i Struer ved Limfjorden på konsul (svensk) H P Rygaards teglværk. Karl Pape rejste med damper fra Kiel til Aabenraa, Kolding, Horsens, Vejle, Aarhus og Aalborg og benyttede lejligheden til at slutte kontrakter med nogle fremtrædende teglværksejere for sæsonen 1848 (L 77 A 4723, fol. 117-122). For årene 1848 til 1875 er oplysningerne detaljerede og mange. Skønt oplysningerne herefter svinder ind, menes den sidste vandrearbejder fra Lippe at være rejst til Danmark i 1900.

Oplysningernes opstilling

I kilderne kan arbejdernes rejsemål være opgivet lige fra det noget uspecifikke ”Danmark” til det meget detaljerede med navnet på teglværket og ejerens navn.

Informationen er delt op i følgende kapitler:

Teglværker, hvor Amtet ikke er kendt
Nordjylland
Sønderjylland
Schleswig
Øerne

Hvert Kapitel er underopdelt i:

Amt
Hvert Amt er opdelt Sogne, alfabetisk opstillet
I hvert Sogn anføres alle de værker, som modtog arbejdere fra Lippe-Detmold

Informationen om det enkelte teglværk er opstillet i følgende orden:

- Data fra databasen ”Danske Teglværker” (Sogn, teglværksejer, litteratur) af Verner Bjerger med supplement af Jørgen G. Berthelsen

Jørgen G. Berthelsen, Strandvænget 4, 2960 Rungsted
tlf 45863609, e-mail: jgb@dadlnet.dk

- Data fra ”Fabrik og Industritabeller 1855” (Sogn, teglværksejer, teglværkets hjemsted, oplysninger om teglværksarbejdere fra Lippe-Detmold eller Tyskland)
- Data fra ”Ziegelbotenlisten”: rejsemål, teglværksejer, serienummer i listen, arbejdssjakkets størrelse, funktion (1=Brandmeister), år, sjaklederens efternavn, fornavn, hjemsted i Lippe-Detmold. Nogle gange er der flere sjak ved det samme teglværk. NB: Ukendte rejsemål og ukendte teglværksejere er streget under. BM=Brandmeister (sjakleder).
- De tyske skrivemåder af danske navne kan være noget varierende: ø kan være skrevet som o eller oe, æ kan være skrevet som a eller ae, y kan være skrevet som ij

Kilder:

Rigsarkivet i København

Verner Bjerger, database ”Danske Teglværker” at www.tegl.info.dk.

Landesarchiv Nordrhein-Westfalen, Abteilung Ostwestfalen-Lippe in Detmold

Archiv der lippischen Landeskirche in Detmold

Tak:

Denne liste over rejsemål er resultatet af et samarbejde mellem forfatterne til denne hjemmeside (Piet Lourens og Jan Lucassen) og Verner Bjerger i Horsens, såvel som Jørgen G. Berthelsen i Rungsted og Torben Vestergaard, Cathrinesminde Teglværksmuseum.